

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

י"א ניסן, ה'תשל"ב

חלק ה – יו"ל לשי"פ תזריע-מצורע, גי אייר, ה'תשע"ז

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבע לבריאה

לזכות

התאומות דבורה שתחי' ורבקה שתחי'
בקשר עם יום הולדת שלהם לי ניסן, אדר"ח אייר

ולזכות אחיהם ואחיותיהם

מנחם מענדל, אסתר שיינדל, חנה,

שלום דובער, שטערנא שרה ושיינא

שיחיו לאריכות ימים ושנים טובות ובריאות

נדפס על ידי ולזכות הוריהם

הרה"ת ר' יצחק שמואל לייב וזוגתו מרת נורית תחי' שיחיו לוינזון

ולזכות זקניהם

הרה"ת ר' יוסף מאיר וזוגתו מרת חי' לאה שיחיו לוינזון

ר' מרדכי מעשיל וזוגתו מרת שושנה שיחיו סגל

ב

בי"ה. אדר"ח אדר"ר תשי"ד
ברוקלין

שלום וברכה!

הגיע לידי מכתבו וכן הפ"נ אשר קראתיו בהיותי על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע. ובהנוגע לבריאותו הנה זה כמה פעמים אמרתי לו שחלק גדול מהמיחושים שלו הם מיוסדים על כח הדמיון, והרי המוח שליט על הלב בתולדתו וטבע יצירתו כמבואר בזהר ומובא בתניא פרק י"ב ופרק נ"א. ואם כן בידו תלוי בריאות גופו במדה גדולה, והשי"ת יצליחו להביא את זה בפועל ויהי בריא ושלם וכמובא ברמב"ם אשר זהו מדרכי השם.

בברכה לבריאות הנכונה ופרנסה בהרחבת הדעת.

©

Published and Copyright 2017 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5777 • 2017

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

ב

המוח שליט על הלב .. כמבואר בזהר: ח"ג רכד, א (ברע"מ).
וכמובא ברמב"ם .. מדרכי השם: רמב"ם הל' דעות רפ"ד.

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

הוספה

בי"ה. י"א שבט תשי"ד
ברוקלין

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום א' בשלח, בו כותב אודות מצב בריאות בתו... תחי', ובטח נמצאת בהשגחת רופאים מומחים למקצוע זה, וידוע פסק רז"ל שהתורה נתנה רשות לרופא לרפאות, ומה שכותב שזוגתו מצטערת מהנ"ל, הנה אין להצטער כלל, ובכלל כשיש ענין הקשור בעור האדם הרי תומ"י צריך להוסיף בעניני מעשה שיהיו יותר עפ"י השולחן ערוך ועכ"פ במקצת גם בהידור, והוא מובן ע"פ המבואר בדא"ח שכמו שהעור הוא לבוש הגוף וכמ"ש עור ובשר תלבישני, הרי ברוחניות מחשבה דבור ומעשה הם לבושי הנפש, והוספה בנפש האדם בדרך ממילא גורמת הוספה בגוף האדם, ובקטנים וקטנות הרי זה תלוי בהנהגת ההורים, ובמילא כשיוסיפו הוא וזוגתו שיחיו בהנ"ל ימשיך זה מהירות הרפואה של בתם תחי'.

כן מ"ש בנוגע לפרנסה, הנה עליו להוסיף בצדקה גשמית, היינו שבל"נ יתן מהכנסתו לכה"פ במשך השנה איזה דולר יותר על חלק המעשר, ובצדקה ברוחניות הוא להשפיע על סביבתו לקרבם לתורה ומצות וליראת שמים, ואחכה לבשו"ט בכל הנ"ל ות"ח מראש.

מוסג"פ המאמר שנאמר אשתקד ביום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, שבטח ינהג בו טוב עין לזכות בו את הרבים.

בברכה.

פסק רז"ל שהתורה נתנה רשות לרופא לרפאות: ברכות ס, סע"א. וש"נ.
בעור האדם.. ברוחניות: ראה גם אג"ק חט"ז אגרת רעב.
ע"פ המבואר בדא"ח.. שהעור.. לבוש.. מחשבה דבור ומעשה: ראה לקו"ת תזריע כג, ב.
מאמרי אדהאמ"צ דרושי חתונה ע' פה ואילך. ובכ"מ.
וכמ"ש עור ובשר תלבישני: איוב י, יא.
המאמר שנאמר אשתקד ביום ההילולא: ד"ה באתי לגני ה'תשי"ג. נדפס לאח"ז בתו"מ סה"מ שבט ע' רפה ואילך. סה"מ באתי לגני ח"א ע' עו ואילך.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ תזריע-מצורע, ג' אייר הבעל"ט — הננו מוציאים לאור חלק חמישי מהתוועדות יום הבהיר י"א ניסן ה'תשל"ב, הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון י"ל לימים ראשונים דחה"פ, חלק שני לשבת חול המועד פסח, חלק שלישי לימים אחרונים דחה"פ, חלק רביעי לש"פ שמיני, מבה"ח אייר).

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

כ"ח ניסן, ה'תשע"ז,
ברוקלין, נ"י.

לו. רגיל בהתוועדויות אלו לערוך גם סיום על מסכתא. ובפרט ע"פ דברי הגמרא²³⁶ שמקשרת הענין ד"שלים מסכתא" עם עריכת "יומא טבא לרבנן", ולכן מצינו בכמה ספרים²³⁷ שיש לקשר מסיבה כזו עם ענין של סיום מסכתא.

ובכן, המסכתא הכי מתאימה לעריכת סיום בימים אלו היא — מסכתא פסחים:

בלימוד הלכות החג יש כמה דרגות: "שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלושים יום"²³⁸. וכן בחג עצמו, כדברי הגמרא בסוף מסכת מגילה: "משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות חג בחג" (לא שלושים יום לפני החג, אלא בחג עצמו), כמבואר בשו"ע של רבינו הזקן²³⁹ (וכבר נתבאר החילוק בין שני סוגי הלכות²⁴⁰ — איזה הלכות צריך להתחיל שלושים יום לפני החג, ואיזה הלכות יש ללמוד באותו היום (בחג עצמו)).

וישנו גם הזמן הממוצע בין שני הקצוות — משלושים יום לפני החג, מפורים ואילך, עד לחג עצמו — שבינתיים יש "שבת הגדול", ומנהג ישראל תורה הוא²⁴¹, ש"החכם דורש הלכות פסח בשבת שלפניו .. להורות להם דרכי ה' וללמד להם המעשה אשר יעשו" (כמבואר בשו"ע של רבינו הזקן²⁴¹); ועאכו"כ בימי השבוע שלאחרי שבת הגדול, שהם קרובים יותר לפסח.

והרי מסכתא פסחים כוללת בתוכה את שני הענינים: הן הענינים שהם כמה ימים לפני החג, ועד לענינים שהם בערב פסח — שחיטת הפסח, והן עניני החג עצמו — אכילת הפסח (שהרי קרבן פסח חלוק מכמה קרבנות, בכך "שאינן הפסח בא אלא לאכילה"²⁴², ולכן, שחיטת הפסח למנוייו היא רק "על מי שראוי לאכול"²⁴³, וכמבואר בכ"מ עד לדברי הפוסקים להלכה, שבקרבן פסח במיוחד נוגע ענין האכילה, אלא שאעפ"כ יש לברך שתי ברכות, להיותם שתי מצוות, כמבואר בספרים שמדייקים במנין תרי"ג המצוות²⁴⁴).

(236) שבת קיח, סע"ב ואילך.
 (237) ראה ספר לקט יושר חיו"ד ע' 40 וש"נ.
 (הובא בלקו"ש ח"ה ע' 134 הערה 18). וראה גם שו"ת כתב סופר יו"ד רסקמ"ח. ועוד.
 (238) פסחים ו, סע"א. וש"נ.
 (239) או"ח רסתכ"ט. וש"נ.
 (240) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 102 ואילך. וש"נ.
 (241) ראה גם תו"מ חמ"ג ס"ע 18 ואילך. וש"נ.
 (242) רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ד ה"ב.
 (243) שם פ"ב ה"א-ג.
 (244) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 102 ואילך. וש"נ.

לרצונו של אברהם — "אברהם אוהבי"³¹², בקו האהבה וקו החסד, וכאמור — בדרכי נועם ובדרכי שלום.

ובאופן שאף יהודי לא ישאר בגלות ח"ו, החל מהיציאה מהגלות הפנימי מה"אל זר אשר בקרבך"³¹³ ("דער אייגענער גוי"), וגם באופן של דרכי נועם ודרכי שלום — "גם אויביו ישרים אתו"³¹⁴, כיון שמבטלים את מציאותו של היצה"ר שיהי' כמו היצ"ט, כמ"ש⁸⁹ "בכל לבבך", "בשני יצריך"³¹⁵, ואדרבה: "טוב מאד"³¹⁶.

וכך הולכים לקבל פני משיח צדקנו, ויחד עמו — "ישובו הנה", לארץ הקודש, בקרוב ממש ובעגלא דידן, "ושמחת עולם על ראשם".

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה. ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בכא הרביעית — פ"א). והניגון "ניע זשוריצי כלאפצי" (ועמד מלא קומתו ורקד).

ואח"כ אמר:]

מח. יש להזכיר גם בנוגע "מבצע שמורה"³¹⁷ — שעדיין נשאר ימים אחדים עד פסח, שבהם יכולים לפעול בזה גדולות ונצורות.

וכן יש להזכיר בנוגע למסיבה זו — שאלו שנתחייבו ברכה אחרונה, יברכו ברכה אחרונה לפני שנפרדים, על מנת לחזור ולהתאסף בשמחה והתוועדות מתוך שמחה, ובקרוב ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן הניגון "על אחת כמה וכמה".]

(312) ישע"י מא, ח.
 (313) ראה שבת קה, ב. וש"נ.
 (314) בראשית א, לא. וראה ב"ר פ"ט, ז.
 (315) משלי טז, ז. וראה ב"ר רפנ"ד.
 (316) ברכות רפ"ט. ספרי ופרש"י עה"פ.
 (317) ראה גם

ובאופן ש"הם הכירוהו תחילה", עוד לפני ההורים, זקני וכל גדולי ישראל.

מז. וכן תהי' לנו — שכל אחד יעשה כל התלוי בו, שענין היהדות יחדור את חייו האישיים, ואת חיי כל משפחתו וכל סביבתו, בכל הפרטים, "ראשו על כרעיו ועל קרבו"³⁰⁶.

וזהו גם המוסר-השכל מאופן הקרבת קרבן פסח — שמכל הענין, הן "ראשו" הן "כרעיו" והן "קרבו", עושים מצוה ומקריבים אותו להקב"ה, ועי"ז מקבלים ענינים לא רק בעוה"ב, אלא גם בעוה"ז — כאמור לעיל שקרבן פסח "שלא בא מתחילתו אלא לאכילה"²⁴², ובאופן ד"למשחה"³⁰⁷, באופן של "גדולה"³⁰⁸, ומתוך שמחה, ועד שאפילו "כזיתא פסחא" (חבורות גדולות היו נמנין עד שלא הי' הפסח מגיע לכל אחד כי אם כזית מן הפסח) הי' מתוך שמחה ד"הלילא" (שטעון הלל על אכילתו) עד ש"פקע איגרא" (לקול המולת ההמון מההלל דומין כאילו הגיין מתבקעים)³⁰⁹, והיינו, שנבקעו לא רק המדידות וההגבלות של הכתלים, אלא נבקעה אפילו המדידה והגבלה של הגג, וכך עלתה השמחה מיד לרקיע, לאבינו שבשמים.

וכך יהי' אצל כל אחד מאתנו, בתוככי כלל ישראל, בימים האחרונים של הגלות, ומתוך שמחה וטוב לבב תהי' ההכנה לצאת בקרוב ממש מהחושך כפול ומכופל של הגלות, "ביד רמה", "ושמחת עולם על ראשם"³¹⁰.

וכמדובר כמ"פ שיש לוודא שלא תעבור התאספות של בני"מבלי להזכיר אודות הגזירה האיומה שמעמידה בסכנה את קיום כל עם ישראל בתפוצות ובארץ הקודש: גזירת "מיהו יהודי" — שתבטל הגזירה, שכן, "בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם"²⁵, אלא שענין זה צ"ל באופן של דרכי נועם ודרכי שלום וכו'.

וכולם יחד — "קהל גדול", "בם עור ופסח הרה ויולדת יחדיו" — "ישוכו הנה"²⁸¹, לארץ הקודש, ארץ האבות, שנתן הקב"ה בברית בין הבתרים לאברהם אבינו ולזרעו אחריו (כולל גם כל הגויים שנתגיריו כהלכה, שהרי אברהם הוא "תחילה לגרים"³¹¹) עד עולם, ובאופן המתאים

לז. בנוגע למסכתא פסחים ידועה השאלה²⁴⁵ — שלכאורה מקומה (לא בסדר מועד, אלא) בסדר קדשים:

אילו לא הייתה נקראת בשם "פסחים", אלא בשם הקשור עם "חג המצות", שבו מודגש הענין של חמץ ומצה שנתבאר בפרקים הראשונים של מסכתא פסחים — הי' מובן שייכותה לסדר מועד, כמו מסכתות שבת, עירובין, ביצה (או כפי שנקראת בשם "יום טוב"²⁴⁶) או מגילה, ועד"ז בנוגע למועד בשנה הקשור עם הלכות חמץ ומצה; ולאח"ז באים כבר בדרך ממילא גם הפרקים שמדברים אודות עניני ודיני קרבן פסח.

אבל בפועל, הנה לא זו בלבד שבמסכת זו נתבארו דיני קרבן פסח ביחד עם דיני חמץ ומצה, אלא עוד זאת, שלכללות המסכתא ניתן השם "פסחים".

ופלא גדול יותר — בנוגע לרמב"ם:

בשלמא בגמרא — שנקראת "תלמוד בבלי", בגלל ש"בלולה במקרא בלולה במשנה בלולה בתלמוד"²⁴⁷ — מצינו שבכל מסכתא הובאו כו"כ ענינים ששייכים לשאר מסכתות. וברוב המסכתות — לא רק בגמרא, אלא אפילו במשנה יש בכל מסכתא כמה משניות שהובאו בדרך אגב, ואילו מקומם העיקרי הוא במסכתא אחרת.

משא"כ הרמב"ם הוא בסדר מדוייק — "לחלק .. הלכות הלכות בכל ענין וענין, ואחלק ההלכות לפרקים שבאותו ענין וכו"¹⁶¹, כך, שכל הלכה באה במקומה באחד מי"ד הספרים, שכל אחד מהם מחולק לכמה הלכות, כפי שנחלקו כל אחד במקומו.

ואעפ"כ, כשמסתכלים בהלכות חמץ ומצה, רואים שהרמב"ם הכניס שם כמה דינים השייכים לקרבן פסח!

ואין פירוש הדברים שלא הי' לו מקום אחר כביכול היכן להכניס הלכות אלו — שהרי יש ברמב"ם "הלכות קרבן פסח", שנכללו בספר "קרבנות", ביחד עם כל הקרבנות, ואעפ"כ, כמה מדיני קרבן פסח הכניס הרמב"ם בהלכות חמץ ומצה, וכמו: "לא ברכת הפסח פוטרת של זבח ולא של זבח פוטרת של פסח"²⁴⁸.

והביאור בזה — בפשטות — לפי שהוצרך לבאר את סדר

הרמב"ם הלי שביתת יו"ט (פ"א ה"ב וה"ד).

(245)

(247) סנהדרין כד, א.

(248) פ"ח ה"ז.

(246) ספר יוחסין (בשם רב שרירא גאון).

נעתק בתיוו"ט ריש ר"ה. אגרת ר"ש גאון (מהדורת לויין ע' 6 וע' 33). מגיד משנה על

(306) בא יב, ט. וראה גם תו"מ חמ"ו ע' ח"ג ע' 10 ואילך.

(309) פסחים פה, סע"ב (ובפרש"י).

(310) ישע"י לה, יו"ד, נא, יא.

(311) סוכה מט, ב.

(307) קרח יח, ח.

(308) ספרי ופרש"י עה"פ. וראה גם תו"מ

338 ואילך. וש"נ.

הדברים: "ואחר כך מברך ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הזבח, ואוכל מבשר חגיגת ארבעה עשר תחלה, ומברך ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הפסח, ואוכל מגופו של פסח"; וכיון שאין לברך ב' ברכות א"כ אי אפשר לצאת י"ח בברכה אחת²⁴⁹, לכן הוצרך לסיים "לא ברכת הפסח פוטרת של זבח ולא של זבח פוטרת של פסח".

לח. ובענין זה מסיימת מסכתא פסחים:

"בירך ברכת הפסח פטר את של זבח, בירך את של זבח לא פטר את של פסח, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו"²⁵⁰.

ובגמרא²⁵¹: "כשתמצא לומר לדברי רבי ישמעאל, זריקה (מרחוק, דלא איכפת לי' אם נופלים שיריים על היסוד או לא) בכלל שפיכה (בנחת, כדי שיפלו על היסוד), ולא שפיכה בכלל זריקה (פירוש, אם נתן פסח בזריקה לא עשה כלום, אבל אם נתן שלמים בשפיכה יצא, לפיכך ברכת הפסח פוטרת את של שלמים, ששלמים בכלל פסח במתן דמים, ושל שלמים אינה פוטרת את של פסח, לפי שאין פסח במתן דמו בכלל שלמים), לדברי רבי עקיבא, לא שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה" (כלומר שאם נותן פסח בזריקה ושלמים בשפיכה לא עשה כלום, וכיון דאין דומין זה לזה במתן דמים, אין ברכת האחד פוטרת האחר).

ובהמשך להמדובר כאן אודות שתי ברכות — מסיימת הגמרא: "רבי שמלאי איקלע לפדיון הבן כו", שגם שם יש שתי ברכות: "אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן", ו"שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה", ועל זה "בעו מיני". . שהחיינו . . כהן מברך או אבי הבן מברך", "והילכתא אבי הבן מברך שתיים".

לט. ה"הדרן" — ביאור שיטת הרמב"ם שפסק כ"ע, ש"לא ברכת הפסח פוטרת של זבח ולא של זבח פוטרת של פסח" (כיון ש"לא שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה"), אף שפסק ש"כל הניתנין בזריקה שנתנין בשפיכה יצא"²⁵² — כיון שסובר שהפלוגתא דר"י ור"ע אינה תלוי' בדין זריקה בכלל שפיכה, אלא שר"י סובר שברכת הפסח פוטרת את של זבח לפי ש"הפסח עיקר והזבח טפילה" (שהרי חגיגה לאו חובה היא²⁵³,

(249) ראה רמב"ם הל' ברכות פ"ח הי"ג. (250) קכא, א (במשנה). (251) שם, סע"א ואילך (ובפרש"י). (252) הל' פסולי המוקדשין פ"ג ה"ג. (253) ראה אנציק' תלמודית (כרך יב) ערך חגיגת ארבעה עשר בתחלתו (ע' תר ואילך). וש"נ.

שלפני מ"ת, ובפרט בנוגע לבנ"י, שעוד לפני שיצאו ממצרים "ברכוש גדול"²⁹⁹, הנה "לגוי גדול אשימך שם"³⁰⁰, "הופיעה פנים כנגד אבי" — ואמרה לו באותיות פשוטות: דע לך ש"גזרתך קשה משל פרעה"... — שזהו ביטוי קשה ביותר ("אָ גוואַלדיקער האַרטער אויסדרוק"), וכל זה — כדי שיעמידו בנים ובנות, שלאח"ז יצאו ממצרים "ביד רמה".

וזוהי הוראה כיצד תבוא הגאולה עתה — שתהי' "כימי צאתך מארץ מצרים", ובפרט ע"פ המבואר בקבלה³⁰¹ שהדור של עקבתא דמשיחא הוא גלגול הדור של יוצאי מצרים:

"בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים"³⁰², ו"בשכר האמונה נגאלו אבותינו ממצרים"³⁰³ — שני מאמרי רו"ל שמשתלבים יחד: האמונה של נשים צדקניות שבאותו הדור, כולל גם שיהודי צריך להתנהג כרצונו של הקב"ה, וכשבא גוי או מדינה עם גזירות, הנהגות וסדרים וכו' — אין זה שייך ליהודי, שממשיך להתנהג ע"פ ציווי הקב"ה, אזי רואים סוכ"ס ש"אשריך וטוב לך"³⁰⁴, לא רק בעולם הבא, אלא גם בעולם הזה כפשוטו, בטוב הנראה והנגלה.

מו. ובנוגע לענינינו:

כאשר נשים ובנות יסייעו לבעליהם והוריהם בנוגע לחינוך הבנים והבנות ובנוגע להנהגת הבית (כולל גם בנוגע להנהגת ההורים), שתהי' חדורה ביהדות, תורה ומצוותי', ובמקום שיש צורך בכך יפעלו רצון חדש, כיון שכל בת ישראל היא "אשה כשרה", שמאמינה בהקב"ה וממלאה את רצונו בכל הפרטים שבחיי היום-יום — בודאי תקויים ברכת ה' שיתברכו בפרנסה בהרחבה, בזרעא חיא וקיימא, בנים ובני בנים, שיגדלו וירו מהם נחת אמיתי — שזהו נחת יהודי,

ועד לאופן שהי' ב"ימי צאתך מארץ מצרים", ש"הם הכירוהו תחילה"³⁰² — אותם ילדים שנולדו ע"י שמרים שינתה את רצון עמרם גדול הדור, ש"עמד . . והחזיר את אשתו", ו"עשה בה לקוחין שניים"²⁹² (מתוך חגיגה כו' ("מיטן גאַנצן פאַראַד"), כמסופר במדרשי חז"ל³⁰⁵), ועי"ז "עמדו כל ישראל והחזירו נשותיהם", וכך העמידו את דור הגאולה,

(299) לך לך טו, יד. (300) ויגש מו, ג. (301) ראה ל"ת וסה"ל להאריז"ל שמות ג, פ"ו מ"ד. (302) ד. שער הגלגולים הקדמה כ. (303) ראה מכילתא בשלח יד, לא. (304) תהלים קכח, ב. וראה אבות רפ"ד. (305) סוטה ושמו"ר שבהערה 293. (302) סוטה יא, ב. שמו"ר שם, יב.

לו מה שהוא אומר בכל יום לאחרי האכילה — לאחרי ש"כאילו" הלך והרויח כסף וקנה לחם לסעודה שלו ושל בני ביתו, הנה לאחרי האכילה אומר בעצמו שאין זה "כחי ועוצם ידי" ח"ו, אלא — "הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים".

וכאשר האשה תראה לבעלה מ"ש בסידור, שהוא בעצמו אומר זאת פעם-פעמיים ביום (לפי מספר הפעמים שאוכל במשך היום), והיא תפרש ותתרגם את משמעות הדברים בנוגע לקביעת אופן חינוך הבנים והבנות — בודאי יבוא הבעל (והאב) לידי הכרה, שלכל לראש עליו לחנך את הילדים באופן שיזכו ויהיו "כלי" לקבל מהקב"ה "בטובו בחן בחסד וברחמים" כל המצטרך להם, ובאופן של כבוד ותענוג וכו', כפי שאומרים בהמשך ברכת המזון: "אל תצריכנו .. לידי מתנת בשר ודם .. כי אם לידך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה".

מה. ובענין זה יש גם לימוד מ"מי צאתך מארץ מצרים" — ע"פ המסופר במדרש²⁹¹, והובא גם בפירושו רש"י על התורה²⁹²:

אצל האנשים — הי' חסר בענין הבטחון. ועד כדי כך, שאפילו עמרם, ש"גדול הדור הי'²⁹³, הנה בשמעו אודות גזירת פרעה, הרי זה כאילו שהי' חסר אצלו בבטחון, ולכן "גרש את אשתו", ובגלל זה "עמדו כל ישראל וגרשו את נשותיהן".

ומי שינה את דעת עמרם — היתה זו בת קטנה בישראל, מרים, שלפי החשבון "לא היו למרים אלא ה' שנים"²⁹⁴, ש"הופיעה פנים כנגד (עמרם, גדול הדור, שהי' גם) אבי",

— בה בשעה שלהיותה ילדה שומרת תומ"צ בודאי ידעה שמחוייבת ב"כבוד את אביך ואת אמך"²⁹⁵ [והרי חיוב כיבוד אב ואם הי' גם לפני מ"ת, כפי שמביא רש"י בפירושו על התורה בנוגע לאברהם²⁹⁶, ועד"ז בנוגע יעקב ביחס ליצחק אביו²⁹⁷], ואעפ"כ, כיון שהי' מדובר אודות הקיום של יהודים ויהדות, ע"י מצות "פרו ורבו"²⁹⁸ (מהציוויים

(291) שמור"ר פ"א, יג. וראה סוטה יב, א.
 (292) שמות ב, א.
 (293) סוטה שם. שמור"ר שם, יט. וראה רמב"ם ה' מלכים רפ"ט.
 (294) שמור"ר שם, יג. — כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר חילוקי הדעות לכמה חדשים נולד משה (ראה פרש"י שם, ב ובפי' הרא"ם וצדה לדרך), באמרו, שבזה תלוי הגיל המדוייק של מרים — ה' שנים או לערך "קארגע" ה' שנים.
 (295) יתרו כ, יב.
 (296) ס"פ נח.
 (297) ס"פ תולדות. וישב לו, לד.
 (298) בראשית א, כח. נח ט, א.

ובאה רק כדי שיהא פסח נאכל על השובע), ו"כל שהוא עיקר ועמו טפילה, מברך על העיקר ופוטר את הטפילה"; ואילו ר"ע סובר שכיון שכשמביאים חגיגה אכילתה היא מצוה (שלכן מברך "אשר קדשנו במצוותיו וצווננו על אכילת זבח")²⁵⁴, אינה נחשבת לטפילה, כי "מצותה אחשבה"²⁵⁵, ולכן "לא ברכת הפסח פוטר של זבח", כשם ש"לא של זבח פוטר של פסח", אף שמצד כמות האכילה, הזבח, שצריך לאכול ממנו כדי שביעה, הוא עיקר לגבי הפסח שמצות אכילתו בכזית — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס²⁵⁶ בהגדה של פסח עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים²⁵⁷.

(וסיים): ויה"ר שבקרוב ממש "נאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים",

ובאופן המבואר בסיום המסכתא: "והלכתא אבי הבן מברך שתים", כמדובר בהזדמנות קודמת²⁵⁸ שהקב"ה, אבינו שבשמים, מקיים מצות פדיון הבן (כדאיתא במדרש²⁵⁹ "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות"), לפדות מהגלות את בנו בכורו — כמ"ש²⁶⁰ "בני בכורי ישראל" [דקאי על כל אחד מישראל, כמובן ממ"ש בתניא²⁶¹ ש"נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש", ומביא על זה גם הפסוק "בני בכורי ישראל"], ומברך גם "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה", וכל בני"י יענו "אמן", "והעונה אמן אחר המברך הרי זה כמברך"²⁶², בקרוב ממש, ובעגלא דידן.

* * *

מ. הענין של "זכר ליציאת מצרים" ישנו בכל יום, ובלשון רבינו הזקן בתניא²⁶³ (שמוסיף על לשון המשנה²⁶⁴ "בכל דור ודור"): "בכל יום

שמיני מבה"ח אייר.
 (257) בהוצאת קה"ת תשמ"ו ואילך — ע' נטט ואילך (וראה גם מכתב יום שלישי טו תמוז שנה זו (אג"ק חכ"ז ריש ע' תנח)).
 (258) שיחת י"א ניסן תשכ"ב ס"ז (תו"מ חל"ג ס"ע 288 ואילך). וש"נ.
 (259) שמור"ר פ"ל, ט.
 (260) שמות ד, כב.
 (261) רפ"ב.
 (262) רמב"ם ה' ברכות פ"א הי"א.
 (263) רפמ"ז.
 (264) פסחים קטז, ב.

(254) וכמו ב"מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב מזוזה כדי שיעשה מזוזה .. וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה", הנה בשעה שמקיים אותה, אינה דבר הרשות, אלא מצוה ש"מברך עלי" (ראה רמב"ם ה' ברכות פ"א ה"ב).
 (255) ובמכ"ש מהחשיבות שמצד ענין האיטור (ראה אנציק' תלמודית (כרך ב) ערך אסורו חשובו (ס"ע פו ואילך. וש"נ)), ועאכ"כ בנוגע למצוה.
 (256) בשילוב המשך הביאור בשיחת ש"פ

ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים", וכמ"ש בספר החינוך²⁶⁵ בנוגע ליצי"מ ומצותה, שקבעו לומר זאת בכל יום וכמ"פ ביום, בגלל שזהו "יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו".

אבל אעפ"כ, אינו דומה הענין ד"זכר ליציאת מצרים" כמו שהוא בכל יום במשך כל השנה לכמו שאומרים "זכר ליציאת מצרים" בקידוש בשבת, שאז הענין הוא בתוקף יותר, ועאכו"כ שענין זה הוא בתוקף עוד יותר בימי הפסח, "זמן חרותנו" (ועוד לפני"ז, החל מר"ח ניסן, או שלושים יום לפני החג), שאז ישנם הענינים שמזכירים על זה.

מא. ועד"ז רואים במוחש, שאלו שיוצאים משעבוד לגאולה, נקל להם יותר "לחיות" בעמקות והתרחבות את הענין של יצי"מ, בגלל שבזמן קרוב לפני"ז יצאו בעצמם משעבוד לגאולה, שכן, אע"פ שאצלם לא הי' כזה שעבוד וכזו גאולה כמו ביצי"מ, מ"מ, ברגש האדם, ובמילא גם בשכל והבנת האדם, נקל לו יותר "לחיות" את הענין של יצי"מ בפנימיות ובחיות, בגלל שזה עתה ישב בבית האסורים ויצא לחירות וכיו"ב.

ובלשון הגמרא²⁶⁶: "מיסמך גאולה לגאולה" (פורים לפסח), והיינו, שאע"פ שגאולת פורים אינה בדומה לגאולת מצרים, כדברי הגמרא²⁶⁷ ש"אכתי עבדי אחשוורוש אנן", הרי כיון שזוהי "גאולה", יש ביניהם ענינים משותפים, ובמילא צריכים לבוא בהמשך אחד, כיון שיש שייכות ביניהם.

ותירה מזה, כדאיתא בגמרא²⁶⁸: "מה ראו לומר גאולה" ("גואל ישראל") (ברכה ה) שביעית (בסדר שמונה-עשרה ברכות שבתפלת העמידה) .. מתוך שעתידין ליגאל בשביעית וכו", ובפירוש רש"י: "ואע"ג דהאי גאולה לאו גאולה דגלות (משעבוד לגאולה) היא, אלא שיגאלנו מן הצרות הבאות עלינו תמיד .. אפילו הכי, כיון דשם גאולה עלה קבעה בשביעית", והיינו, שגם גאולה פרטית מענינים המבלבלים בכל יום ויום ובכל מקרה ומקרה, יש לה צד השווה עם הגאולה הכללית של כל עם ישראל בביאת משיח צדקנו.

ובנוגע לענינו:

אם בנוגע לכאו"א מישראל נאמר ש"בכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים", ובמילא נעשה אצלו רגש של

(265) מצוה כא.

(266) מגילה ו, סע"ב (ובפרש"י).

(267) שם יד, א. וש"נ.

(268) שם יז, ב.

אלא על "בנים אתם לה' אלקיכם"²⁸², שבזה לא שייך שום פשרות, חשבונות ומדידות והגבלות — רואים בפועל, שחלק גדול ודעה גדולה בזה יש ל"עקרת הבית"²⁸³, "אם הבנים"²⁸⁴, שבמדה חשובה תלוי הדבר בדעה וברצון של האשה-האם.

ובהקדים — שנוסף על הפירוש הפשוט במארוז²⁸⁵ "איזוהי אשה כשרה שעושה רצון בעלה", בהתאם למ"ש²⁸⁶ "והוא ימשול בך", מבואר בכ"מ²⁸⁷ פירוש נוסף בזה — שהאשה היא זו שעושה ופועלת אצל בעלה רצון חדש,

— ע"ד המבואר בחסידות²⁸⁸ בפירוש "עושין רצונו של מקום"²⁸⁹, שע"ז שיהודי עושה רצונו של מקום (כפשוטו), שמתפלל ולומד תורה ומקיים מצוות, ה"ה עושה ופועל רצון חדש למעלה, כפי שאומרים בתפלה: "יהי רצון", שע"י תפלתו פועל יהודי רצון חדש למעלה להיות "רופא חולי עמו ישראל", והיינו, שאע"פ שבתחילה הי' חולה, בגלל שכך הי' הרצון שלמעלה, הנה ע"י תפלתו פועל רצון חדש שיהי' "רופא חולי עמו ישראל", ועד"ז "מקבץ נדחי עמו ישראל", ועד "ותחזינה עינינו .. המחזיר שכינתו לציון" בקרוב —

שאם היא רואה אצל בעלה שמצד קושי וטרדת הפרנסה וכיו"ב נדמה לו ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"²⁹⁰, היינו, שפרנסתו תלוי' דוקא בכחו ועוצם ידו, כפשוטו, שיש צורך ביד גדולה וחזקה ומגושמת עד שהגוי יתיירא ממנה... ולכן טוען שצריך לעשות "חשבון", ולחנך את הבן או את הבת באופן שיוכלו להשתכר לפרנסתם ("מאצן א' לעבן"), שלכן מוכרחים להשיג "דיפלאם", ולהבטיח שלא יהי' ניכר שהוא "בטלן", ע"ז שמגדל זקן בשלימות, וציציותיו מבחוץ וכיו"ב — אזי היא "עושה רצון בעלה", שפועלת אצלו רצון חדש, שגם הוא יבוא לידי הכרה שהקב"ה הוא גם בורא העולם וגם מנהיג את העולם ומשגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית.

בשביל זה אין צורך ללמוד עמו ספרי-מוסר או ספרי-חסידות, ואפילו לא "קיצור שולחן ערוך"; די בכך שהיא תפתח את הסידור ותראה

(282) פ' ראה יד, א.

(287) ראה גם תו"מ ח"ס ריש ע' 140.

(283) ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנ"ד, א.

וש"נ.

(284) תהלים קיג, ט.

(288) ראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 121 הערה

(285) תדבאר פ"ט. רמ"א אה"ע סוסס"ט.

.55 וש"נ.

(286) בראשית ג, טז.

(289) ברכות לה, ב. ועוד.

(290) עקב ח, יז.

שקרבן אשם תלוי הבא על הספק הי' צריך להיות יותר ביוקר מקרבן חטאת הבא על הודאי (שעל עבירה ודאית, כמו אכילת חלב, צריך להביא חטאת בת דנקא (מטבע קטנה), ואילו על ספק עבירה, ספק אכל חלב ספק אכל שומן, צריך להביא אשם בן שתי סלעים), לפי שהיא הנותנת: "על עבירה ודאית אדם מתחרט בכל לבו", אלא מאי, יש צורך בקרבן, הרי כיון שהתשובה היא כתיקונה, די באיזה קרבן שיהי', אפילו בת דנקא; "אבל ספק עבירה, הוא מתברך בלבבו לומר שמא לא עשיתי עבירה, ואינו מתחרט עלי' חרטה גמורה, והרי נשאר עונש העבירה עליו", ולכן צריך להשלים זאת ע"י קרבן בן שתי סלעים.

אבל להיותם "גיבורי כח עושי דברו"²⁷⁸, לאחר הנסיון שעברו במשך עשיריות בשנים, ברור הדבר, שאם רק ימסרו את נפשם, כפירוש רבינו הזקן²⁷⁹: "נפשי" מלשון "רצוני", למסור את הרצון להקב"ה שעמד להם בעת צרתם, והוציאים משם עם בניהם ובנותיהם — כודאי יצליחו כאן למלא את שליחותו של הקב"ה, לחנך את בניהם ובנותיהם בחינוך הכשר בפשיטות, ואדרבה, בתוספת הידור, במשך כל היום כולו (מבלי לשלחם למוסדות אחרים), ועאכו"כ בנוגע לעצמם — לא להסתפק בקיום מצוה כדי לצאת ידי חובתו, אלא לקיימה בהידור ובהוספה,

ויוודע הדבר דוקא מאחורי מסך הברזל — שמיד בעברם את הגבול התחילו להוסיף בלימוד התורה ובקיום המצוות בהידור, והולך ומוסיף ואור ו"מעלין בקודש"⁶⁹ מזמן לזמן.

ואז הנה זכות הרבים תלוי בהם — שיגבירו עוד יותר את שלהבת אש היהדות שישנה מאחורי מסך הברזל, עד כדי כך, שהאש תשרוף את "מסך הברזל", ויצאו משם "ביד רמה"²⁸⁰, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁷¹, ו"קהל גדול ישובו הנה"²⁸¹, לארצנו הקדושה, ומלכם בראשם — משיח צדקנו, ובקרוב ממש.

* * *

מד. בנוגע לענין המס"נ האמור למעלה, שקשור בעיקרו עם חינוך הבנים והבנות, ליתן להם את החינוך הכי עמוק והכי רחב והכי גדול ביהדות, תורה ומצוותי', שאינו בנוי על החשבון מה תהי' התכלית בנוגע לפרנסה וכו', כשם שבהיותם מאחורי מסך הברזל לא חשבו על "תכלית",

שמחה וכל הענינים הקשורים עם שמחה זו, ועיקר הענין, ש"בהוציאך את העם ממצרים" מביא ל"תעבדון את האלקים על ההר הזה" (כנ"ל ס"ז) — עאכו"כ שכן הוא אצל אלו שיצאו לאחרונה משעבוד לגאולה, שיצאו ממדינות ההם ובאו לארץ הקדוש, או למדינות בחוץ-לארץ שבהם החירות היא שלא בערך לגבי המצב שהי' שם בכלל, ובעיקר בנוגע ללימוד התורה וקיום המצוות — שהם היהודים והמשפחות שיצאו מאחורי מסך הברזל לאחרונה — נקל להם יותר לקבל בפנימיות ובחיות את הענין של יציאת מצרים, מצד הענין של "מסמך גאולה לגאולה".

מב. ולכן:

אע"פ שקשה לדרוש מסירת-נפש מיהודים שעמדו בתנועה של מסירת-נפש במשך יותר מחמישים שנה רצופות,

— והגע עצמך: בגמרא²⁶⁹ נאמר שאפילו חנני' מישאל ועזרי', "אילמלי נגדוה כו" (לא יודעים מה הי' עמהם), וכאן רואים דור פלא, שעמדו במעמד ומצב ד"נגדוה" יותר מיובל שנים, ואעפ"כ נשאר ביהדותם, והביאו עמהם את בניהם ובנותיהם באופן כזה —

ובמילא, לאחר כזה מעמד ומצב של עבודה במשך יובל שנים ויותר, יכולים לכאורה לטעון, שכבר השלימו את עבודתם במסירת-נפש, ומכאן ולהבא מספיק שיעבדו עבודתם במדידה והגבלה; זו תהי' אמנם מדידה והגבלה דקדושה, אבל לא לדרוש מהם גם תנועה של מס"נ,

הרי יש בזה גם סברא להיפך:

מאחורי מסך הברזל נשאר כמ"פ ככה יהודים שמסתכלים מה נעשה עם אותם יהודים שיצאו משם, איך הם ממשיכים (לאחרי יציאתם מאחורי מסך הברזל) להתנהג בעניני יהדות, תורה ומצוותי', ובמיוחד בנוגע לחינוך הבנים והבנות.

ולכן, עליהם להזהר כאן שלא להתחיל ח"ו לילך אחר דעת הרוב, ולחשוב אודות תכלית בפרנסה, כיון שיסבירו לעצמם, שבהיותם שם, שהשגת הפרנסה היתה כרוכה בהנהגה שהיא היפך התורה ומצוותי', לא היתה ברירה והיו מוכרחים למסור נפשם, אבל כאן, יכולה להיות פרנסה בכשרות, גם אם הילד לא יתחנך בישיבה או בבית-ספר שבו לומדים תורה בשלימותה; די בכך שיצא י"ח קיום המצוות כפי שהורגל, באופן שהי' אפשר לקיימם בהיותו מאחורי מסך הברזל... ולאחרי כן, ילך אחר הרוב, ויתאים את עצמו לתנאי החיים במקום זה.

(280) בשלח יד, ח.

(281) ירמי' לא, ז.

(278) תהלים קג, כ.

(279) תו"א מקץ לו, ב. וראה גם תו"מ

ח"ב ע' 72 הערה 35. וש"נ.

וכמדובר פעם²⁷⁰ אודות הגזירה ד"כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו"²⁷¹, שה"יאור" הי' ה"עבודה-זרה" של מצרים, שהיו משתחווים לנילוס, בגלל שממנו באה הפרנסה של ארץ מצרים²⁷²;

ובדוגמת זה כשמגיעים למדינה שענין הפרנסה תלוי בכך שחייבים דוקא לבזבז את הזמן ב"קאָלעדזש",

— ועכ"פ בשעות הספורות שעומדים לרשותו במשך היום, יש לו זמן מועט ללמוד תורת ה', כיון שצריך לחטוף את כל הענינים ששייכים לפרנסה גשמית הקשורה עם לימודי חול —

ולהתאים את עצמו להנהגה באופן שלא יהי' ניכר עליו שהוא יהודי שומר תומ"צ, ועד שיוכלו לטעות אולי הוא בכלל לא יהודי... שאז יהי' נקל יותר בנוגע לעניני פרנסה — אזי יש להשליכו ל"יאור": לעבודה-זרה של מדינה זו או מדינה אחרת.

הוא יכול להשאיר יהודי שמניח תפילין ואוכל כשר וכו', ולנהל חיים מסודרים ע"פ התורה והמצוה; אבל היכן מונח הרצון שלו? — ב"יאור"!!! עליו להבטיח שבנו או בתו יוכלו — בלשון שאומרים בארצות-הברית — "מאָן אַ לעבן".

וכיון שהוא נמצא בין גויים רבים כ"כ, ולהבדיל, בין יהודים רבים שאינם יודעים שהם יהודים, ואינם יודעים מהי משמעותה של היהדות — עליו להתאים את עצמו למהלך המחשבה שלהם, להנהגה שלהם, ולחינוך שהם מעניקים לילדים שלהם!

ובכן: אם ח"ו יהי' מישהו שיתנהג כן, וכיון שעכשיו יש בעולם "קירות זכוכית", תגיע הידיעה מאחורי מסך הברזל, שאותו יהודי שבהיותו שם מסר את נפשו עבור יהדות, ולא התיירא שיטלו ממנו את פרנסתו וישלחוהו לארץ גזירה וכו', במיוחד אם יראו שהוא מחנך בניו ובנותיו לשמירת שבת, לספר להם אודות אברהם יצחק ויעקב, ו"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"²⁷³, הנה בצאתו לחירות, למקום שבו יכול להתנהג כרצונו, אינו מוסיף כהנה וכהנה, לקיים מצוות בהידור, ובמיוחד לתת לכל בניו ובנותיו חינוך כשר ע"פ התורה במשך כל היום כולו — הרי זה יכול להיות מנוצל ח"ו במדינות ההם בתור ראי':

הנכם חושבים שהסיבה לכך שלא לומדים תורה בהתמדה ושקידה,

(270) ראה גם תו"מ חל"ו ע' 6. וש"נ.
(271) שמות א, כב.
(272) ראה פרש"י וארא ז, יז.
(273) ברכה לג, ד.

ולא מקיימים מצוות בהידור היא בגלל שמכריחים ומונעים מהם עניני דת — הנה לכם ראי' שאין האמת כן: פלוני בן פלוני נמצא בארץ הקודש, ופלוני בן פלוני נמצא בארה"ב, במעמד ומצב ש"איש הישר בעיניו יעשה"²⁷⁴, כך שביכלתו לבחור את החינוך כרצונו, ואעפ"כ, היכן שלח את בנו, היכן שלח את בתו? — שלח אותה לבי"ס גבוה, לאוניברסיטה ("קאָלעדזש", "יוניווערסיטי") וכיו"ב, בהעמידו אותה בסכנה בנוגע למוסר, צניעות ומדות טובות וכו' וכו', ובלבד להתאים את עצמו ולילך אחר הרוב, מצד "למה יאמרו הגויים"²⁷⁵, למה יהודים צריכים להיות שונים לכל שאר העמים!

מג. ולכן:

מצד זה שזכות הרבים תלוי בהם, שכל שלשת מליון היהודים שנמצאים עדיין שם, תלוי' הנהגתם ביהדות באותם יהודים שבאו משם לאחרונה שיראו דוגמא בהנהגתם האישית בנוגע לחייהם האישיים, ובעיקר בנוגע לחינוך ילדיהם, הן הבנות והן ועאכו"כ הבנים — ניתנת האפשרות לבקש מכל אחד מהם, שלא יתחשבו באופן ההנהגה של יהודים שנולדו כאן ואינם יודעים מהי מסירת-נפש (ולכל היותר, יודעים זאת רק ממקרים מסויימים היוצאים מן הכלל), כיון שלא הורגלו בכך, ויש צורך להתחיל ללמדם את ה"מסכתא" כיצד יהודי צריך למסור את נפשו,

כי, כשמדובר אודות יהודים שבמשך חמישים שנה רצופות "הרעישו עולם" בכך שיכולים לעמוד במס"נ ולחנך בנים ובנות (מקטנותם עד שיהיו עומדים על רגליהם) לשמירת שבת ויום טוב, אכילת כשרות וכו' וכו' — בודאי יש בכחם לעמוד בנסיון שישנו כאן,

שבפרט אחד הרי זה נסיון קשה יותר מכמו שהי' שם — כי, שם לא הי' ענין של פשרות; היתה רק אפשרות או "לה" או להיפך; ואילו כשהגיעו לעבר השני של מסך הברזל — ישנם כל מיני המצאות: יכולים להיות יהודי "למחצה", "לשליש" ו"לרביע", ולא חייבים להיות לגמרי "לה", ואם ח"ו לא הרי הוא לגמרי להיפך!

וענין זה הוא נסיון גדול הרבה יותר מאשר עבירה בפועל — כפי שמביא רבינו הזקן בהלכות יוהכ"פ²⁷⁶ (מרכיני יונה²⁷⁷) בביאור הטעם

(274) לשון הכתוב — ס' שפטים יז, ו.
(275) לשון הכתוב — תהלים קטו, ב.
(276) או"ח סתר"ג.
(277) ברכות א, ב (ד"ה והא).